DVADESET MOMAKA

Već je dva mjeseca kako vladičin šator stoji razapet više Martinića, a Turci opsjednuti strepe u Spužu.

Topla noć bez mjeseca. Vladika se usamio, sjedi ispod šatora i osluškuje kretanje stražara i žagor vojske na sve strane – za kratke julske noći taj žagor gotovo nikako ne malaksava, oni koji kasno zaspivaju kao da ga predadnu raniocima.

«Je li bilo ikakva smisla što sam ovoliko ležao ovdje kao na straži kakvoj?»

Još krajem maja ovuda su se rojile turske čete, harajući pod Piperima i prijeteći Bjelopavlićima. I tada započe boj. Priskočiše i drugi – Martinići, Rovčani, Kuči – i satriješe Turke. Vladika sa svojim Katunjanima stiže kasno – Turci su već bježali k Podgorici ostavljajući izgladnjelom narodu dosta hrane i drugog plijena.

Znao je: ovaj napad Turci su izveli po nagovoru francuskih generala; ti ljudi neprekidno ispredaju planove i svakojake zavjere protiv Crne Gore; oni su gurnuli skadarskog Mustaj-pašu da se krene s vojskom na vladičinu zemlju.

I taj plan sahranjen je nadomak Stijene piperske.

Gledajući tvrdi Spuž prema sebi i vladika je smišljao svakojake planove. Može li se ikako zauzeti sada ta tvrdnja? Može li joj se bar zadati koji bolan udarac?

Jedan od tih planova bio je neobičan; ali, čim ga vladika iskaza, za njega se zagrijaše glavari.

Rekao je kao nehotično:

Kad bi se našlo dvadesetak momaka koji bi obnoć preskočili spuške zidine, mogli bi posjeći bega Fistunčića i uzeti mu grdno zlato. Onda bismo u Primorju kupili dosta praha i olova, pa se ne bismo bojali ni francuskih Marmona ni drugih demona.

Zlatne li riječi! – prihvati neko.

Što da ležimo pod Spužom kao steone krave!

I toga dana, pred mrak, pokazaše vladici dvadeset momaka koji su se dobrovoljno javili da uskoče u Spuž. Bili su bez kapa, opremljeni konopima i oštrim noževima. Stojali su jedan pored drugoga, laki, mahom visoki i – vladici se učini – malo blijedi ili sa grčevitim osmjehom oko usana ili neprirodno ukrućeni. Među njima je pokoji iskusniji ratnik srednjih godina, brkat i ozbiljan – oni su tu da pouče i, zatreba li, da smire plahu momačku krv.

Oprostili su se od svojih rođaka i prijatelja i spremni su da krenu – došapnu neko od glavara vladici.

A iz kojih ste plemena?

Sve Piper i Bjelopavlić!

Neka ste blagosloveni i neka vas sreća na put prati. Opaze li vas Turci, ne gubite glavu, uzmičite najbližim pravcem, a naša vojska će navaliti sa svih strana, ne bismo li što jače zbunili agarjane i vama dali vremena da se izvučete.

I odoše, laka koraka, toliko laka koraka da ih vladika ni čuo nije. Ona zaravan pred šatorom ostade prazna i trava na njoj utabana.

Budan vladika pred šatorom osluškuje svaki šum u svojem logoru i zuri u bjelkaste gradske zidine koje se jedva naziru u tami. Kako vrijeme odmiče, on sve nemirniji.

«Šta mi bi, proklet da sam! Poslah u smrt dvadeset biranih momaka! Uputih ljude da se lome noću preko

onih zidina i upadnu pravo u kljusu; radi čega – radi nekoliko kesa zlata... A oni sami su zlato koje mi niko ničim namiriti ne može! Majke njihove, dvadeset majki, ne znaju noćas da sam djecu njihovu poslao u živi oganj. Bile su spokojne kad su čule da sam ja ovdje. Znam, majke govore: «Kad mi je sin s vladikom, kao da je doma – on je već star i mudar i čuva svakog vojnika kao da mu je od srca otpao»...

Jedan od starješina krenuo da obilazi straže.

A ti ne spavaš, sveti oče.

Ponekad ovako ratujem sa snom.

Ili se možda kaješ što si ih poslao u Spuž?

Vladika se naglo ispravi:

Ne kajem se. Oni su vojnici, a i mi s njima. I nijesmo došli ovdje da svadbujemo.

Starješina se lagano odšunja u mrak.

«Slagah! Eto, predvodnik mora biti u svakoj prilici jak, ne smije da ispolji ni sumnju ni kolebanje, a ni žalost – u njega svi gledaju i ravnaju se»...

Ni da sjedi ne može, no ustaje i brzim koracima krstari preko one ledine.

«Da mi ih je sad vratiti, kukavcu sinjem! Da mi ih je sad vidjeti i ovdje ispred sebe – svih dvadeset, onako kao što su u sumraku stojali, onaj grozd mladosti. Da mi ih je sad ovdje obresti, ne bih žalio da istog trena sklopim oči zanavijek! Dvadeset mladih ljudi, dvadeset momaka! Kakva li se paklena misao zače u ovoj staroj bezdušnoj tikvi! Ako ih Turci pohvataju, kako ću sjutra izići pred Crnogorce i Brđane? I šta ću odgovoriti ako me neko jetko zapita: ´Vladiko, gdje ti je zlato na kojem leži beg Fistunčić, gdje ti je prah i olovo iz Primorja, gdje su ti oni vrsni momci?... Što ih posla, pitam sad tebe, vladiko! Sjeti se, često si govorio: ´Moje najveće blago, to ste vi, narod moj

sirotni; moje najjače oružje, to ste vi, narod moj vjerni; moja jedina đeca, to ste vi, svikolici!' Pa što ih posla? Što' ... Čekaj, kao da se nešto čuje!»

Jedan usamljeni turski povik odjeknu sa spuške tvrđave.

Vladika uzdrhta, ruke mu potražiše oružje koje bješe ostavio na klupici pred šatorom. Sinu mu:

«Najljepše bi bilo da i ja sad poginem!»

Poustajaše Crnogorci. Sva se vojska naježi u očekivanju.

Na onaj glas odazva se drugi i – sve se smiri. Opet su se čuli zrikavci i neko reče niže šatora:

To jaramazi puštaju ono malo vode niza zidine.

Pa se dozivaju, strah razagone.

«Sporo li mili ova noć» - misli vladika i gleda u zvijezde.

Smiri se i sjede na tronožac.

Negdje pred zoru odjeknu povik:

Evo ih!

I oglasi se puška. Za njom druga i treća. Zaprašta.

Ne znajući šta bi sa sobom, vladika uđe u šator i pade po ležaju. Tek kad osjeti da su mu dlanovi kvasni, ispravi se i pokuša da dovede u red mantiju i kosu i bradu. Iziđe da sačeka povorku koja je prilazila k šatoru.

Idu! Idu!

Junački!

Jeste li na broju?

Svi su, svi!

Nastade divlji halak i pucanje sa visokog utvrđenja. Ali se na to niko ne obaziraše.

Ljudi koji su prilazili vidješe vladiku kako stoji raširenih ruku. U blijedo predzorje, onako visok i crn, zaklanjao im je šator; usta mu otvorena, ali glasa iz njih ne bi.

Jedan od ratnika istupi naprijed i baci pred vladičine noge glavu bega Fistunčića. Istupi drugi i treći i četvrti – baciše jedanaest kesa dukata. Oni meko zveknuše – jeza spopade i travu i drveće.

Vladika se ne osvrnu na glavu i na blago, no se zaletje da zagrli ili bar dodirne svakog od onih dvadeset momaka.

SADRŽAJ POGLAVLJE 46.